

PECTÖRE, PĒCTORA) provenen nombrosos derivats romànics (it. *pettorale*, *pettoruta* 'pitèra', Boccaccio etc.; fr. *poitrine*; oc. ant. *peitral*, *peitrina*; cast. *pretal*, *preti*, *pretina*; cast. i port. ant. *apretar*, port. *apertar*, *preto* etc.). El derivat PECTORALIS 'relatiu al pit' és ja clàssic, i en la forma neutra PECTORALE s'aplicà substantivat a la cingla del pit de les bèsties; segons fonètica històrica hauria hagut de ser *petral*, que de fet és la forma usada per JRoig: «l'asna aquella / --- / sens tragner / ni altra guarda, / sens bast, / albarda, / collar, tifells, / sens cascavells, / *petral*, rançal», *Spill*, 13167; però, per analogia de *pit*, es tornà *pitral*, que és la forma moderna i la que ja es llegeix en el S. XIII (reglament sumptuari AIEC I, 273; Llull etc.), «anà asetgar Exàtiva --- e-l --- senyor del castel --- veng ab lo rey parlar en la host --- en un caval liar molt bel, e la se<1>' e-l *pitral* obrat ab fula d'aur de son se<n>yal, e-l fre e les regnes ---», Desclot (§ 49, NCl. II, 149.10); «en frens, ne en *pitral*s ne en retranges ---», Bna. a. 1330 (*CoDoACA* VIII, 181.1f.).

«*Pitral*: antilena», Onofre Pou (*Thesaurus Pu.*, 35); «quant --- vejeren que no 'ls fem cabal / ens agafen las bèstias - y 'ls feren petà 'l *pitral*s», c. 1823, reco. per Verdager (MilàF, *Romllo.*, 99.5). Avui és la forma general, des de Val. (on «va adornado con tejidos de colores vistosos», Chabàs, ed. del *Spill*, p. 338), fins a l'extrem Nord (*pitral del kabál* Farrera i Vall Ferrera, id. de tota cavalcadura, Cardós, 1932-4; «isto *pitral* ye de pell de molton», Benasc, Ferraz, 87).

Canvi de sufix: fr. *poitrail*, al qual respon una variant local catalana *pitral* [1523, DAg.]: «Se torcen com un arc vibrant les corves dures; / els muscles, esculpits, detallen les juntures; / superbs, ardidament, s'empinen els *pitral*s; / corona els colls nervuts una esplendor divina, / i el ritme lluminós, qui moviments combina, / cisella una vivent estrofa de cavalls», Alomar, *La Quadriga*, v. 11; *pitral*la 'pitèra ---' mall. *Pitrala*. *Pitralera*. *Pitralat*. *Espitralar-se* 'espitregar-se' val. (Valor-Giner, 1950-55; Ènguera «traer el pecho abierto», Gulsoy, 1975), cat. occid. on el sento en el Segre Mitjà per a 'esclafar-se, estavellar-se una bèstia que s'estimba': «des del Feixà de l'Olla van esbalçar un porc fer, que va anar a *spitralá-s* al peu del cingle» (Gavarrà, 1957); localment alterat en *espiterlat*. Maestrat *despitralat*: «i vaig obrir-li, Seidia, / ---retret açò a Déu no sia--- / lo meu pit *despitralat* al seu tiçó», GaGirona (*Seidia*, 192).

Pitèra [Belv.] i ja en velles cançons de c. al S. XVII: «la camisa --- al vespre 's posa a cusir-la --- / a<1> coll posa Don Joan v i als punys a Dona Maria / y per la *pitèra* avall - les amós que 'ls dos tenien», reco. a l'Espuga Fr. (MilàF, *Romllo.*, 219); «En Lluís --- tornà una de les deixes al clavetayre --- a l'allargar-li 'ls vint duros --- rebutjava surrut --- lo paquet --- per-teniren una estona --- fins que en Lluís, enquimerant-s'hi, l'hi entaxonà per la *pitèra*», Pons Mass. (*L'Auca*, p. 251). A gran tort pretén AlCM equiparar amb *pitèra* una variant alterada *pitèra*, que atribueix falsament al cat. or., i que només han emprat alguns mall. i tort.; com a molt es podria admetre en l'acc.

'pit de la camisa', acc. en la qual s'havia usat *pitèra* (cançó citada), però avui la gent de ciutat, tot mantenint pertot *pitèra* en l'acc. de 'sina' etc., la reemplaçen per l'inadmissible castellanisme *petxera*. No dubtem que es pot restaurar *pitèra*, i que tant *pitèra* id. com *petxera* són inadmissibles. *Pitèrada*; Fontserè vacillava entre aquest i +*pitregada* (marginal al seu *DOrt.*). *Apitèrerar*.

Pitrada [c. 1372, JMarc; Belv.]: «sortirà'l president, que d'una *pitrada* 't sofocarà», EmVilanova (O. C. XI, 12); 'embranzida': «quan ja res ens destorbi, caurà sobre meu una calma majestuosa, i tota la força del meu neguit es fondrà en la *pitrada* que se'ns endurà a tots dos enlaire», Coromines, carta a la promesa, 26-x-1900; «posaven els rems en els escàlems, / i vogaven amb bella *pitrada*, mar endins, / amb l'ànsia d'arribar aviat a les illes», id., fragment d'un poema que, després, mig prosificat, incorporà en *Les Hores d'Amor Serenes* (VIII, O. C., 1291; cf. *EntreDL* I, 221); «una cavalcada de formes trepidants i una *pitrada* que l'havia feta tambalejar», id. (*Prometeu* VII, p. 129); 'pujada rosta que fem, tirapits': «¿No fóra mellor que féssim la darrera *pitrada*? Quant hi estarem d'assí a la Rectoria?: una hora y mitja?», Mrn. Vayreda (*Sang Nova* I, § 4, p. 21). *Pitrar*. *Pitrenya*. +*Pitranxa* CpTarr. 'mamellam de les dones' («una xiqueta que ensenyava tota la ~», Reus, 1930); *espiritranxat*.

Apitrar-se 'repenjar-se, arrimar-se': «L'orifant --- no ha alguna junctura en les cames, e com vol dormir ell s'*apitra* en qualque arbre, per so car si-s gitave en terra jamés no se'n poria levar --- com los cassadors troben aquell arbre --- serran-lo a l calç --- e com l'orifant s'i vol *apitrar* e dormir, l'arbre li fall e ve en terra --- e en aquesta manera los cassadors lo maten», S. xv, *Libre de natures de bèsties*, ms. 75 Univ. Bna., f° 174r1 (cf. Font i Sagué, *Hist. d. l. Ci. Nat. a Cat.*, 1908, 181-3).

Apitrar-se 'encaparrar-se, afligir-se, angoixar-se' [segle XIV], mot pedifecte d'Eiximenis: «Los dos ciutadans qui dit havien, parec que s'*apitrasen*, e estegueren pensius», «tot bon --- jutge se deu bé pendre esment --- de la condició dels --- procuradors; e si co-neix que alcun d'aquells sia --- inclinat a tardar lo plet, deu hom lo refrenar --- ab penes --- a càstic lur e exemple dels altres, qui se n'*apitrarien*»; «yo --- supposava que aquells de vós qui havets tenguts officis --- hi haguéssets retuda --- vostra diligència; e, jatsia tots vos acordàssets de haver-hi retuda lleyaltat, emperò un de vosaltres féu dupte en la diligència, dient que hi havia què dir e què fer: e parec que tots vos *apitràssets*»; «Oh vosaltres ciutadans --- ¿Per què no esquivats, la qual --- vulla Déu que no vinga sobre vós ---? En aquest pas los dits ciutadans estigueren *apitrats* e quasi trists», *Doctr. Comp.* (NCl., 68, 77, 100, 84, amb variant textual d'aquest darrer en el *DBal.*).

«La dona portada a les forques de Carraxet: de la qual execució molts se són *apitrats*» a. 1399, carta dels Jurats de Val. (Rubio Vela, *Epist. Val. Med.*, 374.66),